

2017:51

Gudmuntorps kyrka, renovering av tornfasader och tak

Antikvarisk medverkan, 2017

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Rapport 2017:51

Gudmuntorps kyrka, renove- ring av tornfasader och tak

Antikvarisk medverkan 2017

Gudmuntorps socken, 1286

Höörs kommun

Skåne län

Petter Jansson

Regionmuseet
Kristianstad
Landsantikvarien i Skåne

Regionmuseet Kristianstad Landsantikvarien i Skåne

Kristianstad
Box 134, Stora Torg
291 22 Kristianstad
Tel 044 – 13 58 00 vx, Fax 044 – 21 49 02

Lund
Tomegapsgatan 22
223 50 Lund

www.regionmuseet.se

© 2017 Regionmuseet Kristianstad / Landsantikvarien i Skåne
Rapport 2017::51
ISSN 1651-0933

Omslagsfoto: Kyrkan från väster under renoveringen
Fyndteckningar mm:
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle. Dnr 507-99-502.

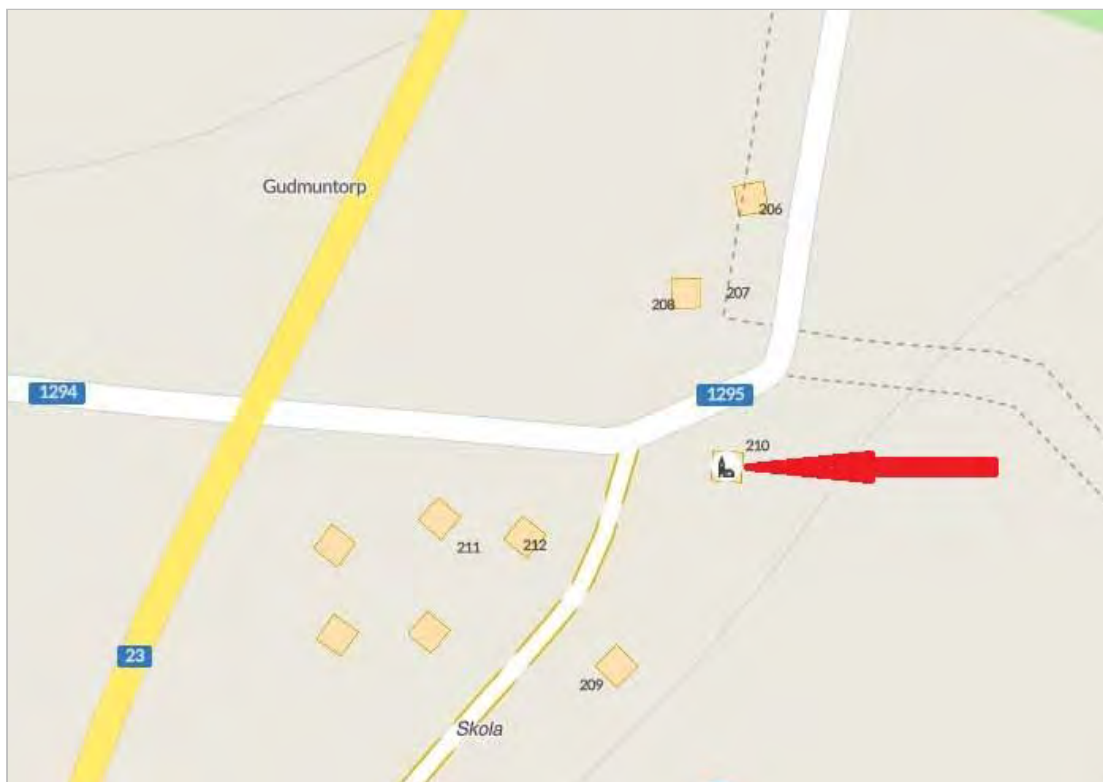
Gudmuntorps kyrka, renovering av tornfasader och tak

Innehåll

Inledning	5
Administrativa uppgifter	5
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	5
Skyddsföreskrifter enligt KML	6
Skadebild/ Motiv för åtgärder	6
Utförda åtgärder	7
Avvikelser från handlingar	7
Iakttagelser under arbetena	7
Andra handlingar med relevans för ärendet	8
Materialförteckning	8
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	8

Skånekarta med Hörs kommun rödfärgad

Detaljarta med kyrkans läge markerat med röd pil.

Inledning

Arbetena var delvis av underhållskaraktär och innebar rengöring av tornets fasader och solbänkar, borttagning av bristfällig puts och putslagningar samt avfärgning och algbekämpning. Trä och järndetaljer i/anslutning till fasaderna samt fönster, luckor och takfotsinbrädningar målades lika befintligt. Läkt och skadad underlagspapp på torntakens nedre delar åtgärdas, taktegel sågs över och murkrön rensades från mindre mängd skräp/fågelbon. Även lågdelarnas taktytor sågs över, bristfälliga tegel, läkten och läckage åtgärdas.

Administrativa uppgifter

Objekt	Gudmuntorps kyrka
Socken	Gudmuntorps socken
Arbetshandlingar	2015-09-09, Niclas Hansson, Danewids Ing byrå AB, Malmö
Länsstyrelsens beslut	2015-07-06, dnr 433-14334-2015
Regionmusets dnr	L 12.30-509-14, 1286
Byggherre	Ringsjö församling
Byggleddare	Tom Ström/församlingen
Kontrollant	Jesper Carlsson, Skarvik& Carlsson Bygg- rådgivning, Malmö
Entreprenör	Sösdala Kyrkoreparationer AB, Tormes- torp
Antikvarisk medverkande	Regionmuseet Kristianstad/ Landsantik- varien i Skåne genom Petter Jansson
Byggnadstid	September- november 2017
Antikvarisk slutbesiktning	2017-11-13
Bidrag	KAE

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Gudmuntorps kyrka uppfördes till största delen efter ritning av Johan Adolf Hawerman 1861.

Kyrkan byggdes på platsen för en medeltida(ursprungligen romansk) föregångare av sten, medeltidskyrkans västtorn bibehölls. Kyrkan består av i öster tresidig koravslutning samt smalare kor, långhus och västtorn. Lågdelarna täcks sedan 1946 av rött enkupigt vingtegel från Minnesberg.

Kyrkan genomgick en senaste större utvändigt renovering år 1990 då samtliga fasader putsades om. I samband med det genomfördes byggnadsarkeologiska undersökningar som visade att i 1800- talskyrkan återanvänts byggnadssten från medeltidskyrkan, nyligen har också konstaterats att vid kyrkogårdens nordöstra hörn ligger en omfattningssten från en av medeltidskyrkans portaler.

Vid undersökningarna 1990 iaktogs och sedan konserverades utvändigt målningssdekorer/sannolikt senmedeltida/ vid tornets norra takfot. 1990 lades även nytt tegeltak av röda enkupiga Vittinge-pannor på tornet. Tidigare låg understruket tegel som läckte ganska kraftigt, det ersattes av nytt vingtegel på brädat och pappat underlag. I samband med det konstaterades att taklaget är välbevarat medeltida, kanske från västtornets uppförande under senare medeltid.

Kyrkan har idag spritputsade och vitavfärgade fasader och röda tegeltak, som en traditionell skånsk lantkyrka.

Kyrkan ligger vida synligt på Pinedalens branta norra sluttning i ett kuperat odlingslandskap med lövskogsområden framförallt österut mot Ringsjön. Kyrkan har haft ett strategiskt viktigt läge i äldre tider, i närheten av ett vadställe över Bråån där det också in på 1800-talet låg en krog, Boråskrogen. Intill vadstället ligger också den så kallade "Kungskällan" med åtminstone medeltida bakgrund. Medeltidskyrkan som var ansenlig har också föreslagits ha varit en sk "häradskyrka". Den gamla byn har främst legat norr om kyrkan.

Kyrkogården som ännu är i bruk är öppen och väl definierad med tydliga avgränsningar mot omgivningen. I anslutning till nordöstra kyrkogårdshörnet har återfunnits några, och numer i tornbottenvåningen placerade, från medeltidskyrkan bevarade stenar.

Kyrkan är en traditionell lantkyrka som präglas av ombyggnaden 1861, uppförd i dåtidens traditionella stil och med traditionellt och återanvänt material från medeltidskyrkan. Det bevarade senmedeltida tornet är ett viktigt minne från den medeltida mäktiga kyrkobyggnaden på platsen, den (under befintligputs och kalkning) bevarade utvändiga kalkmålningssdekorationen är lite ovanlig och av särskilt värde, liksom det bevarade medeltida taklaget på tornet. Långhusets taklag som tidigare angripits kraftigt av bland annat husbock tolkas som i stort sett original från ombyggnaden 1861, med vissa senare kompletteringar. På murkrön finns en del blandat byggnadsmaterial. Kor- koravslutningens vindsutrymmen är inte tillgängliga.

Skyddsföreskrifter enligt KML

Kyrkan skyddas som Kyrkligt kulturminne enligt Kulturmiljölagen. Detta innebär att "Kyrkobyggnader och kyrkotomter skall vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas och deras utseende och karaktär inte förvanskas." 4 kap. 2§.

Skadebild/ Motiv för åtgärder

Tornfasaderna var i behov av renovering/underhåll, framförallt förekom puts- och kalknedfall på tornets västfasad men också spritt på övriga fasader. Det fanns också spridda missfärgningar från algpåväxt. Även på lågdelarnas fasader fanns underhållsbehov, på framförallt sockelpartier och solbänkar men församlingen avstod från åtgärder där. Vid tornets takfot var takpappen trasig och behövde kompletteras, vid anslutningen mellan långhustak och torn samt vid långhusets

nordöstra hörn fanns spår av läckage som behövde åtgärdas. Även lokala brister i läktning och tegelpannor förekom. Kor- koravslutningens vindar var inte tillgängliga för inspektion före/under arbetena.

Utförda åtgärder

Tornfasaderna tvättades varsamt med hetvattentvätt och rensades från lösa färg/puts-skikt. Efterbegränsade puts-lagningar kalkades fasaderna med obruten hydraulit som späddes med obruten kalk.

Sockelpartiet rensades helt från äldre färgskikt och målades om i sin helhet med grå pigmenterad silikatfärg, samma kulör likt befintligt.

Fasaderna behandlades mot mögel/algpåväxt.

Ventiler och hål i fasaderna sågs över och insekts/fågelnät kompletterades.

Järndetaljer rengjordes och målades med Alcro Kompletts rostskyddsfärg. Horisontella järn målades vita för lugnare visuell verkan, mer ornamentala ankarslut målades svarta för att synliggöras. Fönsterbågar målades lika befintligt.

Luckor och dörrar rengjordes och målades lika befintligt bruna, takfotsinbrädning målades vitt lika befintligt med oljefärg.

Närmast tornet plockades långhusets taktegel ner, ruten läkt ersattes och läckage lagades med fiberduk, nya läkten lika befintligt spikades som underlag för återlagda tegelpannor.

Tornets takavvattning sågs över och justerades, begränsad målningskomplettering lika befintligt gjordes.

Avvikelser från handlingar

På lågdelarnas tak gjordes ingen mer omfattande insats mer än översyn och begränsade lokala lagningar av läkten/underlagspapp. Lågdelarnas fasader, dörrar, fönster, luckor, solbänkar åtgärdades inte.

Iakttagelser under arbetena

Vid arbetena diskuterades problem med putsnedfall i anslutning till horisontella järn i fasaden och eventuell kompletterande tätning. Befintliga inmurningar konstaterades ha fungerat väl och det beslutades att endast rensa från löst bruk och i möjligaste mån lämna järnen fria från inmurning.

När arbetena påbörjades konstaterades läckage i anslutning till befintlig luftningar över orgelläktaren. Läckagen tilläts torka upp och tätades utifrån vid arbeten med yttertaken.

Sockelpartierna runt kyrkan har under hand sedan senaste större renovering bättre med olika slags puts och allehanda täta färger.

Andra handlingar med relevans för ärendet

2017-11-10

Utlåtande över slutbesiktning, Skarvik & Carlsson
Byggnadsvård, Malmö

Materialförteckning

Muntligt av entreprenör:

Lagningsbruk: hydrauliskt kalkbruk med hydraulisk kalk från Målarkalk AB Hyllinge och egen blandning av ballast från Skanska (Tyringe/ Önnestad).

Kalkning: Grundning med Hydraulit som späddes med kalk, båda från Målarkalk Hyllinge.

Målning sockel: Keim pur kristallat, färdigmenterad.

Målning järndetaljer: Alcro Komplet, rostskyddsfärg, vitt/svart.

Målning av trä: oljefärg, kulör lika befintligt.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Renoveringsarbetena har präglats av god dialog med beställare och entreprenör. Arbetena bedöms hänsynsfullt och varsamt utförda med god anpassning till kyrkans kulturhistoriska värden och minsta möjliga förändring. Arbetena bedöms hantverksmässigt väl utförda och bedöms inte ha förändrat kyrkans karaktär mer än att ge synlig fräschör och tekniskt förbättrad bevarandestatus. Arbetena följdes av stort intresse från församlingen och bidrog till ökad kunskap om och intresse för bevarande av kyrkans värden och hantverkstekniker.

Lund 2018-01-10

Petter Jansson

Kyrkan från söder efter renoveringen.

Kyrkan från sydväst, sydost och nordost före renoveringen.

Kyrkan från väster, sydväst, sydost, nordost och nordväst efter renoveringen

Regionmuseets E-rapportserie 2017

Kulturmiljö

1. Stora Herrestads kyrka – utvändig renovering, Stora Herrestads sn, AM, Kerstin Börjesson, 2014-2016
2. Bolshögs kyrkogård, Bolshög sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
3. Östra Vemmerlövs kyrkogård, Östra Vemmerlöv sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
4. Stävie kyrka – fasad- och takrenovering, Stävie sn, AM, Maria Sträng, 2016
5. Fuglie kyrkogård, Fuglie sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
6. Skegrie kyrkogård, Skegrie sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
7. Västra Tommarp, Västra Tommarp sn, VP, Linn Ljunggren och Tony Svensson, 2017
8. Sofia Albertina kyrka, Landskrona sn, AM, Anna Rabow, 2016-2017
9. Mariakyrkan, Båstad sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2016-2017
10. Skånelinjen, Fördjupad inventering, Johan Dahlén, Per Holmgren, Emelie Petersson, Brita Tronde, 2016
11. Örkened kyrkogård, Örkened socken, VP, Åsa Jakobsson och Cissela Olsson, 2017
12. Västra Hoby kyrka – Invändig omgestaltning, Västra Hoby sn, AM, Linn Ljunggren, 2017
13. Stadshallen i Lund, Lunds domkyrkoförsamling, AF, Anna Rabow, 2017
14. Loshult kyrkogård, Loshult sn, VP, Emelie Petersson, Tony Svensson, och Åsa Eriksson Green, 2017
15. Torsebro krutbruk, restaurering av stenmur, Färlöv sn, AM, Johan Dahlén, 2017
16. Osby kyrkogård, Osby sn, VP, Cissela Olsson, Emelie Petersson, Tony Svensson, Åsa Eriksson Green, 2017
17. En axel och fyra vingar – Bröddarps mölla blir körbar igen, Västra Ingelstad sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2015-2017
18. Farstorps kyrkogård, Farstorps sn, VP, Åsa Eriksson Green, Emelie Petersson, Åsa Jakobsson och Tony Svensson, 2017
19. Haga-området i Hässleholm, Hässleholm sn, KU, Maria Johansson, Emelie Petersson och Cissela Olsson, 2017
20. Skrivaremöllan, Torna Hällestad sn, DK, Anna Rabow, 2017
21. Skjulet, Torekov sn, AM, Maria Johansson, 2017
22. Visseltofta kyrkogård, Visseltofta sn, VP, Maria Johansson och Tony Svensson, 2017
23. Valleberga kyrka – rampanläggning, Valleberga sn, AM, Linn Ljunggren, 2017
24. Ballingstorpsgården – arbeten på stallet, Kviinge sn, AM, Emelie Petersson, 2017
25. Emmislöv kyrka – utvändig renovering av tornet, Emmislövs sn, AM, Emelie Petersson, 2017
26. Häljarps mölla – Finjustering av kronhjul och segel, Tofta sn, AM, Helene Stalin Åkesson, 2017
27. Norra kapellet i Telleborg, Om- och tillbyggnad 2016, Trelleborg sn, AM, Kerstin Börjesson, 2016-2017
28. Revinge kyrka – utvändig torntrappa, Revinge sn, AM, Maria Sträng, 2017
29. Helsingborgs krematorium – renovering värme och ventilation, Helsingborg sn, AM, Maria Sträng, 2016-2017
30. Återställande av "Bänken", f.d. Riksbanken i Kristianstad, Kristianstad sn, AM, Maria Johansson, 2017
31. Västra Vram kyrka – byte av plåttäckning, V Vrams sn, AM, Kerstin Börjesson, 2017
32. Ålabodarna vid Ravlunda skjutfält, Maglehem och Ravlunda sn, DK, Emelie Petersson och Anna Rabow, 2017
33. Den skånska fruktodlingens kulturarv, Landskap, mångfald och tradition, PJ, Cissela Olsson, 2017
34. Tyringe kyrka, underhållsplan 2017, Finja sn, BAD, Helén Lilja, 2017
35. Tomelilla Byagårds tak, Tryde sn, AM, Anna Rabow, 2017
36. Adam & Eva, restaurering av kalkugnar, Bjärsjölagård, Kärrstorps sn, AM, Johan Dahlén, 2017
37. Loshult kyrka – larminstallation, Loshult sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2017
38. Stora Herrestads kyrka – invändig renovering, St Herrestads sn, AM, Kerstin Börjesson, 2015-2017
39. Brytestuga i Spjutseröd, Perstorps sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2017
40. Örumshuset – tak och invändiga arbeten, Hörups sn, AM, Anna Rabow, 2017
41. Röke kyrka, Röke sn, AM, Åsa Eriksson Green, 2017
42. Takomläggning och fasadrenovering av f.d. Posthuset i Kristianstad, Kristianstad sn, AM, Maria Johansson, 2017
43. Maglehems kyrka – bänkar, pannrum och el, Maglehems sn, AM, Linn Ljunggren, 2017
44. Östra Nöbbelöv – utvändig renovering, Östra Nöbbelöv sn, AM, Linn Ljunggren, 2017
45. Kvistofta kyrkogård, Kvistofta sn, VP, Rebecca Olsson, 2017
46. Bårslöv kyrkogård, Bårslövs sn, VP, Rebecca Olsson, 2017
47. Allhelgonakyrkan Råå – renovering tak, fasad och terrass, Raus sn, AM, Maria Sträng, 2017

48. Stora Hammars nya kyrka – invändig renovering, Stora Hammars sn, AM, Maria Sträng, 2017
49. Kyrkskolan i Hässleholm, Hässleholms sn, KA, Maria Johansson och Helene Stalin Åkesson, 2017
50. Elinebergskyrkan – installation invändig hiss, Raus sn, AM, Maria Sträng, 2017
51. Gudmuntorps kyrka, renovering av tornfasader och tak, Gudmuntorps sn, AM, Petter Jansson, 2017

Förkortningar:

AF-antikvarisk förundersökning
AK- antikvarisk kontroll
AU-arkeologisk utredning
DK- dokumentation, övrigt

FU- arkeologisk förundersökning
KA- kulturhistorisk analys
MD-murverksdokumentation
OU- osteologisk undersökning

PJ- projektrapport
UN- arkeologisk undersökning
BD- byggnadsdokumentation
BAD-byggn-ark-dokumentation

